

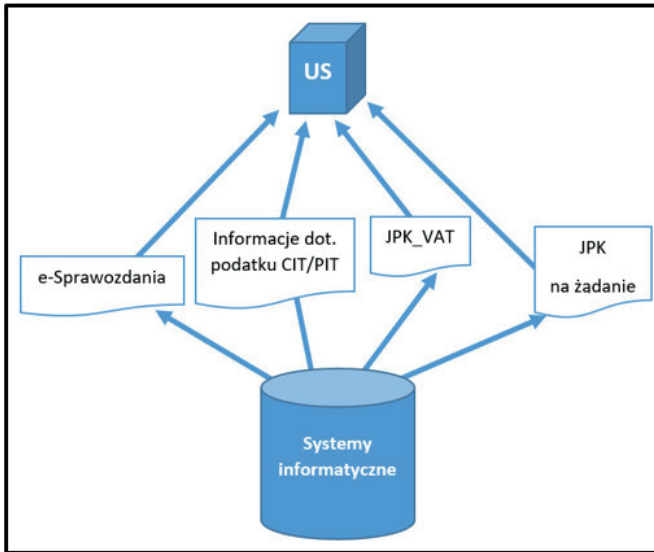
Rozdział I. Specyfika pracy księgowego w dobie cyfryzacji księgowości

1. Zmiany przepisów prawnych dotyczących warunków i środowiska pracy księgowego

Począwszy od 2016 r., Ministerstwo Finansów rozpoczęło wprowadzanie zmian przepisów prawnych, doprowadzając do całkowitej modyfikacji warunków i środowiska pracy księgowego. Wprowadzenie do kontroli podatkowych programów komputerowych pozwoliło organom skarbowym na wgląd do ewidencji księgowych podatników w bardzo szerokim zakresie. Dotychczas księgowy mógł wykorzystywać w swojej pracy różne narzędzia, dowolnie je łączyć oraz przygotowywać rozliczenia z organami skarbowymi w taki sposób, aby dla niego było to wygodne. Istotne wówczas było to, żeby przekazane sprawozdania i deklaracje były poprawne i zgodne z przepisami. Jednak weryfikacja tej poprawności przez organa skarbowe odbywała się w ograniczonym zakresie przez kontrole skarbowe realizowane przez urzędników skarbowych. Po wprowadzeniu zmian (art. 193a OrdPU) fiskus ma możliwość całościowego monitorowania zawartości ewidencji księgowej przedsiębiorców i obecnie wszyscy podatnicy podatku VAT są zobowiązani do składania w formie elektronicznej deklaracji oraz pliku JPK_VAT, dzięki czemu urzędnicy administracji skarbowej dysponują możliwościami ciągłego monitorowania działalności podatników, a tzw. kontrole krzyżowe stały się skuteczną praktyką realizowaną powszechnie.

Kluczowym elementem wprowadzania omawianych zmian jest konieczność składania deklaracji i sprawozdań oraz danych do kontroli skarbowej w postaci elektronicznej przez Internet, w przeważającej części w postaci ustrukturyzowanych plików. Na schemacie 1 przedstawiono przepływ informacji podatkowych od przedsiębiorców do organów skarbowych w nowych warunkach sprawozdawczości elektronicznej.

Schemat 1. Elektroniczne przekazywanie danych do kontroli do organów skarbowych

Ministerstwo Finansów udostępniło w Biuletynie Informacji Publicznej format i zawartość plików, które podatnicy są zobowiązani przekazywać do organów podatkowych (e-sprawozdania, JPK_VAT, JPK na żądanie). Jednolity Plik Kontrolny oraz e-sprawozdania opierają się na standardzie Rozszerzonego Języka Znaczników (*Extended Mark-up Language* – XML), za ich przygotowanie odpowiedzialni są zaś producenci systemów informatycznych wykorzystywanych w przedsiębiorstwach. Wyjaśnienia wymaga termin „znacznik”, nazywany również „tagiem”. Znacznik (Tag) to forma jednoznacznego przypisania znaczenia do informacji przechowywanej w pliku. Aby to zrozumieć, warto posłużyć się poniższym przykładem.

Przykład

Analizując następujący ciąg słów: **ABC diety, Jan, Kowalski, 2017, Józef, Nowak, 2018-06-23, 2 tyg.**, trudno jest znaleźć właściwe znaczenie poszczególnych wartości. Natomiast jeśli każdy istotny i wyodrębniony element informacji zostanie oznaczony znacznikami, wówczas pełna zawartość informacyjna stanie się już łatwa do interpretacji, czyli:

```
<tytuł książki>ABC diety</tytuł książki>
<imię autora>Jan</imię autora>
<nazwisko autora>Kowalski</nazwisko autora>
<rok wydania>2017</rok wydania>
<imię wypożyczającego>Józef</imię wypożyczającego>
<nazwisko wypożyczającego>Nowak</nazwisko wypożyczającego>
<data wypożyczenia>2018-06-23</data wypożyczenia>
<okres wypożyczenia>2 tyg.</okres wypożyczenia>
```

W ten sposób można zinterpretować tekst przechowywany w pliku XML i wykorzystać go jako ustrukturyzowaną, tj. uporządkowaną informację, zrozumiałą nie tylko dla człowieka, lecz także dla maszyny. Format plików XML, będący nośnikiem danych, jest wykorzystywany przez informatyków już od wielu lat, a obecnie znajduje coraz szersze zastosowanie również w administracji państwowej i biznesie.

2. Księgowość jako główna część działalności gospodarczej

Skuteczni przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą podejmują decyzje, opierając się na rzetelnych informacjach i faktach. Księgowość jest głównym ich źródłem, gdyż łączy w sobie przepływy z niemalże każdego obszaru działalności przedsiębiorstwa (zobacz schemat 2).

Schemat 2. Przepływ danych ekonomicznych w przedsiębiorstwie

Niemalże każdy realizowany proces w organizacji gospodarczej ma swoje odzwierciedlenie w ewidencji księgowej. Można tutaj wydzielić procesy według kategorii nośnika informacji: wartościowej¹, ilościowej² i faktograficznej³. Ta ostatnia zawiera w sobie także informacje ilościowe oraz wartościowe, ale należałoby wyróżnić również te prezentujące fakty, które nie są informacją ani o ilości, ani o wartości. Księgowość zajmuje się głównie procesami będącymi nośnikami informacji wartościowej, zwanymi w literaturze przedmiotu operacjami gospodarczymi.

¹ Informacja wyrażona wartościowo, np. wpłata na konto banku w wysokości 5000 zł.

² Informacja wyrażona ilościowo, np. przyjęcie do magazynu 1000 sztuk towaru.

³ Informacja faktograficzna, np. podjęcie decyzji o zakupie nowego samochodu dla firmy, złożenie zamówienia na towar.

W dziale księgowości wszystkie operacje gospodarcze są ewidencjonowane, aby następnie zgromadzone w ten sposób dane stały się źródłem zasilania różnorodnych raportów i zestawień. Jedne z nich są przygotowywane na potrzeby rachunkowości finansowej, czyli obligatoryjne rozliczenia z urzędami, a inne – rachunkowości zarządczej, czyli będące wsparciem dla decyzji zarządczych.

3. Organizacja pracy księgowości

3.1. Specyfika pracy działu księgowości przed lipcem 2016 r.

Przed rozpoczęciem wdrożenia nowych rozwiązań elektronicznej komunikacji z organami skarbowymi, tj. przed lipcem 2016 r., księgowy sam we własnym zakresie i na podstawie swojej wiedzy oraz doświadczenia organizował pracę księgowości. Nikt poza osobami decyzyjnymi w firmie nie ingerował w to, jaki program komputerowy zostanie wybrany w przedsiębiorstwie do obsługi księgowości, czy też jaki będzie sposób przygotowywania sprawozdań i deklaracji podatkowych. Jeśli przedsiębiorca nie widział potrzeby wykorzystania systemu informatycznego do prowadzenia swojej działalności gospodarczej, to mógł taką decyzję podjąć. Wówczas księgowy manualnie ewidencjonował wszystkie operacje oraz sporządzał rozliczenia z urzędami.

W takiej sytuacji księgowy wspierał się różnymi narzędziami, aby prawidłowo sporządzić rozliczenia. Mogły to być programy komputerowe, aplikacje internetowe, arkusze kalkulacyjne czy po prostu kalkulatory. Nikt praktycznie nie wnikał w to, w jaki sposób konkretne rozliczenie zostało sporządzone, a ewentualne błędy mogły być zidentyfikowane tylko podczas kontroli skarbowej, badania czy audytu zewnętrznego bądź wewnętrznego.

Wszelkie narzędzia wykorzystywane w księgowości były wsparciem pracy podstawowej tego działu. Im lepiej były dostosowane do specyfiki działalności danego przedsiębiorstwa oraz aktualnych przepisów prawa, tym praca księgowego była lżejsza, a jej efekty bardziej czytelne i bogatsze w informacje.

3.2. Specyfika pracy działu księgowości po zmianach wprowadzonych przez art. 193a Ordynacji podatkowej

Wszystko zmieniło się za sprawą art. 193a OrdPU wprowadzonego do porządku prawnego 10.9.2015 r. na mocy ZmOrdPU15. Ten artykuł spowodował, że od lipca 2016 r. zaczęto sukcesywnie wprowadzanie elektronicznej formy kontroli za pośrednictwem tzw. plików JPK. Proces wdrożenia tego rozwiązania zapoczątkowano od podatku VAT. Podatnicy zostali zobligowani do comiesięcznego przekazywania rozliczeń tego podatku za pośrednictwem ustrukturyzowanego pliku o nazwie JPK_VAT⁴.

---

⁴ Obecnie jest już jego trzecia wersja.

Rząd odnotowywał zmniejszanie się tzw. luki VAT, a podatnicy podatku VAT – zgodnie z art. 3 pkt 2 lit. b ZmOrdPU16 – musieli z informatyzować księgowość, aby móc, zgodnie z przepisami, wypełnić nałożone obowiązki przekazywania sprawozdań i deklaracji w formie elektronicznej. Pozytywne efekty tej zmiany powinny być także dostrzeżone w przedsiębiorstwach, gdyż elektroniczna wysyłka danych o podatku VAT wiązała się z uproszczoną kontrolą kontrahentów⁵, a tym samym niewątpliwie miała wpływ na skuteczne identyfikowanie oszustów podatkowych nie tylko przez urzędy, lecz także przez samych przedsiębiorców. Tutaj należy wspomnieć, że w praktyce księgowi stosują uproszczoną kontrolę kontrahentów, jednak MF oczekuje od podatników dołożenia wszelkich starań w tej kwestii (należyta staranność). Ten temat został dokładniej omówiony w ostatnim rozdziale niniejszej książki.

Realizacja obowiązku wysyłania deklaracji VAT-7 oraz rejestrów VAT (JPK_VAT) w formie elektronicznej była nieskomplikowana w realizacji, ponieważ jego cykliczność sprzyja podatnikom, sprawiając, że przygotowanie tych rozliczeń następuje przez wprowadzenie ich do harmonogramu prac księgowości i systematyczne ich realizowanie. Dzięki temu księgowy na bieżąco sprawdza, rozlicza i przekazuje do organów skarbowych dane o podatku VAT. Ponadto struktura JPK_VAT jest prosta i łatwa do uzgodnienia z deklaracją VAT-7.

Wyzwaniem dla podatników staje się jednak przygotowywanie i weryfikowanie pozostałych struktur JPK oraz e-sprawozdań, czyli:

- 1) JPK_KR (księgi rachunkowe),
- 2) JPK_FA (faktury sprzedaży),
- 3) JPK_WB (wyciągi bankowe),
- 4) JPK_MAG (dokumenty magazynowe),
- 5) JPK_PKPIR (podatkowa księga przychodów i rozchodów),
- 6) JPK_EWP (ewidencja przychodów).

Te pliki są określane mianem „na żądanie”, co oznacza „w każdej chwili”, więc *de facto* podatnik w każdym momencie powinien być przygotowany do przekazania swoich danych do kontroli z obszarów związanych z plikami JPK na żądanie wystosowane z uprawnionych organów skarbowych. Natomiast e-sprawozdania, jakie zaczęły obowiązywać od 1.10.2018 r., na mocy art. 8 pkt 1 ZmKRSU18, rozszerzyły zakres danych przekazywanych do organów skarbowych w formie elektronicznej przez przedsiębiorców podlegających RachunkU.

Podsumowując powyższe rozważania, należy zwrócić uwagę, że księgowy większość swoich rozliczeń do urzędów będzie obecnie przekazywał wyłącznie w formie ustrukturyzowanych plików, generowanych jedynie w programach komputerowych wyposażonych w odpowiednie funkcjonalności. Biorąc pod uwagę tendencje zmierzające do wszechobecnej i pełnej komputeryzacji wszelkich podmiotów, można założyć, że w nieodległym czasie wszyscy przedsiębiorcy będą przekazywali swoje dane do kontroli organów skarbowych w takiej właśnie formie.

---

⁵ Sprawdzenie, czy dany kontrahent jest podatnikiem VAT czynnym.

Należy zaznaczyć, że obecne formy przesyłania danych do urzędów są oddzielnymi plikami, więc dużym wyzwaniem dla podatnika jest zadbanie o ich wewnętrzną i wzajemną spójność.

Na schemacie 1 przedstawiono zakres danych przekazywanych przez podatników do fiskusa. Są to pliki JPK (cykliczne i na żądanie), zaliczki na podatek dochodowy wraz z deklaracjami rocznego rozliczenia tego podatku oraz e-sprawozdania. Pozostałe rozliczenia, oprócz rozliczeń podatku dochodowego, są przez większą część podatników przekazywane w formie plików XML. Jak wspomniano wcześniej, są one generowane bezpośrednio z programów komputerowych, bez możliwości ich ręcznego przygotowania. To oznacza, że program finansowo-księgowy musi być starannie skonfigurowany, aby dane zasilające pliki JPK oraz e-sprawozdania były poprawne. Kolejnym wyzwaniem jest dopilnowanie prawidłowości danych w programach komputerowych, z których pobierane są dane do plików XML (JPK i e-sprawozdania). Jest to związane z koniecznością wprowadzenia należytej staranności podczas rejestrowania danych źródłowych. Bez niej trudno o wiarygodne i zgodne z przepisami dane. W systemach informatycznych wykorzystywanych w przedsiębiorstwach do ewidencji danych o operacjach gospodarczych, które następnie zasilają pliki JPK przesyłane do organów podatkowych, te dane powinny być uporządkowane, poprawne i zgodne z przepisami. Głównym celem księgowego w nowych uwarunkowaniach powinno być przede wszystkim ograniczenie ryzyka wprowadzenia niewłaściwych danych do programów komputerowych, a także zagwarantowanie, aby wszystkie dane wykorzystywane w rozliczeniach z urzędami znajdowały się wyłącznie w użytkowanym systemie informatycznym, z którego generuje się pliki do wysyłki.

Zatem systemy informatyczne wykorzystywane w przedsiębiorstwie stają się narzędziem komunikacji między podatnikiem a organami skarbowymi. To oznacza, że programy komputerowe wykorzystywane w przedsiębiorstwie (głównie finansowo-księgowe) od 2018 r. są już narzędziami, za pomocą których księgowy automatycznie sporządza swoje rozliczenia i bezpośrednio z nich wysyła je do urzędów. Innymi słowy, będą one miały formę jedynie cyfrową, bez możliwości manualnej ingerencji. W tej sytuacji, jak wspomniano wcześniej, głównym zadaniem księgowego jest zadbanie o zgodną z przepisami rejestrację danych w poprawnie skonfigurowanym systemie informatycznym.

Rozdział II. Rozliczenie podatku dochodowego

1. Wprowadzenie

W rozdziale pierwszym wskazano na gruntowną zmianę, jaka dokonała się w sposobie wykonywania podstawowych zadań księgowego za sprawą nowelizacji prawa zapoczątkowanej w 2016 r., przez wprowadzenie elektronicznej wymiany danych między podatnikami a organami skarbowymi (ZmOrdPU15). Do tego czasu księgowy mógł w dowolny sposób i za pomocą dowolnych narzędzi ustalać zaliczki na podatek dochodowy, aby na koniec roku wypełnić deklarację CIT/PIT zgodną z wcześniejszymi zaliczkami lub deklarację weryfikującą je przez obliczenie faktycznego podatku dochodowego za dany rok. Poprawność tych wyliczeń była sprawdzana dopiero w momencie ewentualnej kontroli skarbowej. Przed 1.1.2007 r. były wysyłane deklaracje miesięczne (CIT-2), z informacją o wysokości obliczonej zaliczki na podatek dochodowy, i wówczas fiskus mógł weryfikować prawidłowość tych obliczeń w kontekście otrzymanych zaliczek. Zakres takich kontroli był wybiórczy i obejmował niewielki obszar, ponieważ sposób ich przeprowadzania był manualny, a liczba osób zaangażowanych w pojedyncze przypadki stosunkowo niewielka.

Po 1.1.2007 r. miesięczne deklaracje zostały wycofane oraz zliberalizowano wpłacanie zaliczek podatku, ale w dalszym ciągu kontrola rzetelności obliczeń i wywiązywania się z terminowego płacenia zaliczek była przeprowadzana przez urzędników na stosunkowo niewielką skalę. Bez miesięcznego deklarowania swoich dochodów do fiskusa podatnicy różnie traktowali obowiązek wpłacania zadatków na podatek dochodowy. Znajdywali się i tacy, którzy manipulowali rozliczeniami, tak aby w ciągu roku dysponować jak najdłużej środkami pieniężnymi należnymi fiskusowi. Takie działania były trudne do wykrycia bez wnikliwych kontroli, na które brakowało ludzi i czasu.

Obecnie, za sprawą zmian w przepisach wprowadzonych 10.9.2015 r. na mocy ZmOrdPU15, które obligują podatników do przekazywania danych w formie elektronicznej (JPK na żądanie), organy podatkowe mogą niemalże na bieżąco monitorować wiele obszarów związanych z rozliczeniami podatku. Taka sytuacja stworzyła nowe uwarunkowania dla rozliczeń podatkowych. Teraz podatnicy muszą mieć świadomość, że fiskus może w każdej chwili

poprosić ich np. o strukturę JPK_KR, czyli elektroniczne księgi rachunkowe, i sprawdzić na tej podstawie, jak kształtuje się rzeczywisty dochód firmy, tj. podstawa opodatkowania. Wprowadza to konieczność dbania, aby księgi rachunkowe były prowadzone w sposób czytelny i jednoznaczny. Kluczowym czynnikiem w osiągnięciu tego celu jest sposób prowadzenia ewidencji księgowej w kontekście rozliczania podatku dochodowego. Warto więc rozpocząć pełny proces dostosowania ksiąg do nowych warunków prawnych od przeprowadzenia przeglądu funkcjonowania planu kont i wprowadzenia w nim zmian, gdyż jest on nośnikiem wszelkiej informacji w księgowości zarówno finansowej, jak zarządczej.

2. Plan kont podstawowym wsparciem dla transparentnych rozliczeń

2.1. Plan kont a program komputerowy

Ustawa o rachunkowości precyzyjnie opisuje wzory sprawozdań dla podmiotów podlegających tej ustawie. Natomiast jeśli chodzi o plan kont, to w art. 83 ust. 1 RachunkU zapisano, że w celu ujednoczenia zasad grupowania operacji gospodarczych i ograniczenia nakładu pracy związanego z ustaleniem zakładowych planów kont mogą być stosowane wzorcowe plany kont. W kolejnym ustępie tego artykułu wskazano, że w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw finansów publicznych może określić wzorcowe plany kont. I faktycznie dla niektórych jednostek takie wzorcowe plany są obowiązujące i ogłaszane w rozporządzeniach, np. dla banków (PlanKontBankiR).

Jednak wśród podmiotów należących do innych sektorów istnieje swoboda w projektowaniu własnych planów kont. Można korzystać z wzorców publikowanych w literaturze fachowej, ale nie są one obowiązujące. Jednak podmioty gospodarcze w wielu przypadkach wspierają się właśnie tymi planami (tzw. wzorcowe plany kont), ponieważ jest to wygodne narzędzie i w dużym stopniu ułatwia komunikację, wymianę informacji oraz interpretację księgowania określonych operacji gospodarczych. Niemniej jednak w dobie obecności Polski w UE wiele przedsiębiorstw w Polsce, będąc spółkami współpracującymi z podmiotami zagranicznymi bądź filiami podmiotów zagranicznych, korzysta z planów kont narzuconych przez podmioty zagraniczne. W takich przypadkach można spotkać inne plany kont niż te stosowane powszechnie w Polsce.

Zanim księgowy podejmie pracę nad modyfikacją planu kont, warto, aby zapoznał się z zawartością struktury JPK_KR. Wiedza na temat tej struktury niewątpliwie pomoże we właściwym ukształtowaniu danych, które za pośrednictwem plików JPK będą przekazywane do kontroli skarbowej. Zatem warto wiedzieć, że przez JPK_KR wysyłane są z programu komputerowego następujące informacje:

- 1) dokładne dane podatnika;
- 2) okres, jakiego dotyczą zawarte w nich dane;
- 3) konta, na których były księgowane zapisy w danym okresie, z podaniem szczegółów do najniższego poziomu analityki oraz wszystkich nazw kont poziomu syntetycznego i analitycznego;

- 4) obszary merytoryczne dla kont księgowych nazwane zespołami kont;
- 5) bilans otwarcia (wn/ma);
- 6) obroty danego okresu (wn/ma);
- 7) obroty narastająco (wn/ma);
- 8) salda (wn/ma);
- 9) dziennik zapisów – z podaniem danych operatora, który jest odpowiedzialny za dany zapis;
- 10) zapisy księgowe za dany okres – z podaniem szczegółowych księgowania, ich opisów oraz księgowania zawierających kwoty w określonych walutach.

Plan kont, jako element składowy programów finansowo-księgowych, to słownik lub kartoteka mająca wpływ na wiele podstawowych funkcjonalności informatycznego systemu księgowego. Mówiąc o funkcjach planu kont, na pierwszym miejscu należałoby powiedzieć o porządkowaniu danych przez przypisywanie kwot z operacji gospodarczych do odpowiednich kont księgowych. Kolejną funkcjonalność planu kont to możliwość automatycznego tworzenia sprawozdań. W większości komputerowych programów księgowych są to bilans i rachunek zysków i strat. Aby móc korzystać z tej możliwości, należy sprawdzić, czy wszystkie konta księgowe są prawidłowo przypisane do pozycji odpowiednich sprawozdań. Ocena tej prawidłowości powinna polegać na weryfikacji, czy konta bilansowe są odpowiednio powiązane z pozycjami w bilansie oraz konta wynikowe z pozycjami w rachunku wyników. Zgodnie z teorią rachunkowości konta księgowe są dzielone na:

- 1) bilansowe aktywne,
- 2) bilansowe pasywne,
- 3) bilansowe aktywno-pasywne,
- 4) wynikowe przychodowe oraz
- 5) wynikowe kosztowe.

Ten podział jest kluczowy z punktu widzenia prawidłowego umieszczania danych z sald kont księgowych w odpowiednich pozycjach sprawozdań.

Ponadto producenci programów finansowo-księgowych wprowadzają dodatkowe charakterystyki dla kont, ponieważ z niektórych z nich w sposób szczególny są pobierane obroty bądź salda. Mowa tutaj np. o koncie, na którym księguje się różnice kursowe. Zgodnie z art. 42 ust. 3 RachunkU, różnice kursowe wykazuje się jako nadwyżki kwot dodatnich nad ujemnymi (w przychodach finansowych) lub ujemnych nad dodatnimi (w kosztach finansowych). Aby prawidłowo sporządzić w programie księgowym rachunek wyników, należy sprawdzić, czy konto, na którym są księgowane różnice kursowe, jest prawidłowo skonfigurowane, ponieważ wyliczenia zgodne z art. 42 ust. 3 RachunkU wymagają dodatkowych definicji ustawień. Podobnie jest z pozycjami, gdzie należy prezentować kwoty „w tym:” jako fragment kwoty zaprezentowanej w wierszu sumowania.

Wracając do podziału kont zaprezentowanego powyżej, konieczna jest również ocena, czy każde konto ma poprawnie określony typ. Szczególnie trzeba sprawdzić, czy konta aktywno-pasywne nie są przypadkiem zdefiniowane jako tylko aktywne lub tylko pasywne. Jest to częsty błąd użytkowników programów księgowych powodujący nieprawidł-

łowe wyliczenie bilansu. Niestety identyfikuje się go dopiero w momencie generowania bilansu, a wówczas jest trudny do poprawienia.

Bez względu na to, jaki program w księgowości wykorzystuje przedsiębiorstwo, należy dokładnie zapoznać się z jego dokumentacją i przygotować plan kont nie tylko odpowiadający specyfice biznesu, lecz także zgodny z zaleceniami producenta oprogramowania.

2.2. Plan kont jako narzędzie transparentności księgowania

Drugim istotnym zagadnieniem jest transparentność planu kont dla wyliczania zobowiązań wobec urzędów, w tym podatku dochodowego. Po uwzględnieniu przepisów z ustaw regulujących warunki ustalania podstawy opodatkowania (CIT i PIT) zysk brutto, wyliczony w rachunku wyników, jest z reguły różny od podstawy opodatkowania. Ta różnica wynika z korekt (np. koszty NKUP lub przychody niepodatkowe), jakie należy wprowadzić w celu ustalenia prawidłowej podstawy opodatkowania. Jeszcze do tej pory księgowi wyliczają podstawę opodatkowania za pomocą różnych sposobów i wykorzystywali do tego różnorodne narzędzia. Skutkiem tego był stan, w którym tylko osoba wyliczająca dochód potrafiła wyjaśnić przeliczenia, jakie zastosowała. Obecnie należy tak postępować, aby przy wyliczaniu podstawy opodatkowania wszystkie wykonane czynności związane z ostatecznym określeniem podstawy opodatkowania były czytelne i łatwe do zidentyfikowania. Takiemu podejściu będzie służył dobrze zaprojektowany plan kont, a to oznacza, że plan kont powinien zawierać takie konta księgowe, które pozwolą na przejrzystą interpretację toku postępowania przy ustalaniu podstawy opodatkowania. Aby uzyskać taki efekt, należy przede wszystkim wypunktować wszystkie wyjątki dla przychodów i kosztów, które są uwzględniane przy wyliczaniu dochodu w danym podmiocie (korekty zysku/straty brutto). Chodzi nie tylko o wyjątki permanentne (stałe), lecz także te przesunięte w czasie (np. niezapłacone składki ZUS). Dokładną prezentację przychodów i kosztów niepodatkowych można znaleźć w:

- 1) art. 12 ust. 4 i art. 16 ust. 1 PDOPrU,
- 2) art. 14 ust. 3 i art. 23 ust. 1 PDOFizU.

W tabeli 1 przedstawiono kilka przykładów takich wyjątków, które jeśli wystąpią w firmie, powinny mieć odzwierciedlenie w planie kont.

Tabela 1. Przykłady przychodów i kosztów niepodatkowych

Rodzaj	Przykład	Przepis
Przychód	Pobrane wpłaty lub zarachowane należności na poczet dostaw towarów i usług, które zostaną wykonane w następnych okresach sprawozdawczych	art. 12 ust. 4 pkt 1 PDOPrU
Przychód	Kwoty naliczonych, lecz nieotrzymanych odsetek od należności, w tym również od udzielonych pożyczek (kredytów)	art. 12 ust. 4 pkt 2 PDOPrU
Przychód	Środki pieniężne otrzymane od wspólnika spółki niebędącej osobą prawną z tytułu likwidacji takiej spółki	art. 14 ust. 3 pkt 10 PDOFizU

2. Plan kont podstawowym wsparciem dla transparentnych rozliczeń

Rodzaj	Przykład	Przepis
Koszt	Wydatki na nabycie gruntów lub prawa wieczystego użytkowania gruntów, z wyjątkiem opłat za wieczyste użytkowanie gruntów	art. 16 ust. 1 pkt 1a PDOPrU
Koszt	Naliczone, lecz niezapłacone albo umorzone odsetki od zobowiązań, w tym również od pożyczek (kredytów)	art. 16 ust. 1 pkt 11 PDOPrU
Koszt	Straty powstałe w wyniku likwidacji nie w pełni umorzonych środków trwałych, jeżeli te środki utraciły przydatność gospodarczą na skutek zmiany rodzaju działalności	art. 23 ust. 1 pkt 6 PDOfizU
Kwoty spoza roku obrotowego	Straty lat poprzednich	art. 9 ust. 3 PDOfizU

Nie bez powodu w tabeli 1 prezentowane są wykluczenia z przychodów i kosztów wraz z przepisami, jakie definiują te wykluczenia, ponieważ w e-sprawozdaniach, które większość podatników jest zobowiązana wysyłać od 1.10.2018 r., wymaga się podania artykułów z ustaw, na podstawie których przychód czy koszt jest wyłączany z podstawy opodatkowania.

Jeśli przychody niepodatkowe oraz NKUP występują incydentalnie i są to niewielkie kwoty, można je ewidencjonować na kontach zbiorczych, czyli przez dodanie konta analitycznego, np. 99, na którym takie kwoty mogą być księgowane (zobacz schemat 3¹). Warto wiedzieć, że na nocie podatkowej kwoty można łączyć do 20 000 zł i w e-sprawozdaniach można je podawać zbiorczo jako „inne”, bez konieczności wskazywania przepisów, z jakich wynikają te wykluczenia.

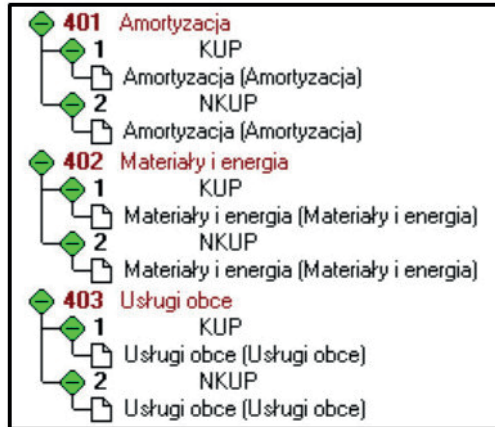
Schemat 3. Projekt planu kont dla incydentalnych NKUP

¹ Schematy prezentowane na rysunkach omawiających plany kont pochodzą z programu Sage Symfonia FK.

Jednak gdy kosztów i przychodów niepodatkowych jest więcej, warto tak zaprojektować plan kont, aby można było dzielić koszty na KUP i NKUP oraz przychody na przychody i przychody niepodatkowe, nie tracąc przy tym informacji o ich rodzajach (zobacz schemat 4).

Schemat 4. Projekt planu kont dla ewidencji KUP i NKUP

Dzięki takiej konstrukcji planu kont w czytelny sposób można raportować koszty w podziale na podatkowe i niepodatkowe. Podobny podział można zastosować dla kont przychodowych. Na schemacie 4 w planie kont zostały zastosowane słowniki (kartoteki). Warto na ten temat zamieścić kilka słów wyjaśnienia. Wiele programów komputerowych do prowadzenia księgowości – zarówno polskich, jak i zagranicznych – ma możliwość dołączania do planu kont słowników. Typowym słownikiem, z którym można się spotkać w planach kont, jest słownik kontrahentów, nazywany również kartoteką kontrahentów. Efektem umieszczenia w planie kont słownika (kartoteki) jest przede wszystkim ergonomia pracy z planem kont. W prezentowanym na schemacie 4 przykładzie został uzyskany dodatkowy efekt, a mianowicie spójność w kontach rodzajowych. Elementy w poszczególnych słownikach mają tę samą numerację i dzięki temu dodanie nowego rodzaju kosztu, np. w słowniku (Usługi obce) dołączonego do konta analitycznego KUP, będzie skutkowało pojawieniem się tego samego rodzaju z tym samym numerem pod kontem analitycznym NKUP. Dzięki takiemu układowi raportowanie oraz wszelkie weryfikacje zapisów są łatwiejsze i efektywniejsze.

Warto rozważyć staranne wkomponowanie do planu kont kosztów NKUP, ponieważ w związku z wprowadzonymi od 1.1.2019 r. zmianami w przepisach dotyczącymi rozliczania samochodów osobowych, na mocy ZmPDoFizPrU18, pojawiają się nowe tytuły dla kosztów NKUP, które należałoby przejrzeć księgować, aby móc je następnie czytelnie raportować.

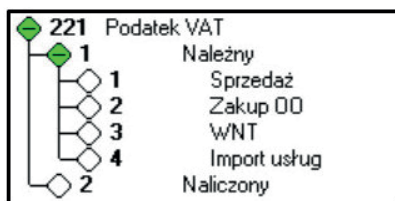
W kontekście projektowania kont NKUP i niepodatkowych przychodów warto również w nazwach tych kont wprowadzić informację o ustawie, artykule i ustępie, z jakich wy-

nika fakt klasyfikowania danego kosztu (przychodu) jako niepodatkowego. Pod koniec roku, podczas sporządzania e-sprawozdania, ułatwi to każdemu księgowemu pracę.

Ustawa z 27.10.2017 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 2175 ze zm.) wprowadziła odrębną kategorię dochodów, jaką są zyski kapitałowe i rozdzieliła dochody uzyskiwane z tego źródła od pozostałych dochodów podatników (art. 7 ust. 1 i 2 PDOPrU). Oznacza to, że za 2018 r. podatnicy mają obowiązek wyodrębnić zyski kapitałowe, a także muszą przyporządkowywać im koszty. Przychody kwalifikowane jako zyski kapitałowe są zawarte w art. 7b PDOPrU. W deklaracji CIT za 2018 r. pojawiły się po raz pierwszy dodatkowe pola dla tych rodzajów przychodów i odpowiadających im kosztów. W kontekście transparentności zapisów księgowych oraz raportowania w planie kont warto również dodać odrębne konta dla tych kategorii przychodów i kosztów.

Inną sprawą jest kwestia dopasowania planu kont nie tylko do specyfiki biznesu, lecz także do mechanizmów, których zadaniem będzie weryfikacja poprawności danych w plikach JPK, e-sprawozdaniach oraz innych danych wysyłanych w formie elektronicznej do urzędów. Warto pomyśleć np. o zróżnicowaniu księgowania kwot na podatek należny, gdy dotyczy on sprzedaży realizowanej przez daną jednostkę oraz księgowania na konto podatku VAT należnego, podatku od zakupu według zasady odwrotnego obciążenia lub innego związanego z samoopodatkowaniem (zobacz schemat 5).

Schemat 5. Fragment planu kont dla podatku VAT

Takie rozróżnienie kont może bardzo ułatwić uzgadnianie poprawności rozliczeń podatku VAT w kontekście księgowania operacji gospodarczych, które znajdują się w JPK_KR. Przykładowe arkusze uzgodnień zostały opisane w rozdziale VI „Procedury uzgodnień i weryfikacji spójności danych”.

W 2019 r. wprowadzono obowiązek informowania szefa KAS o wdrożonych schematach podatkowych, co ma przeciwdziałać optymalizacji podatkowej. Ten obowiązek spoczywa m.in. na doradcach podatkowych, radcach prawnych oraz innych ekspertach i ma objąć schematy wdrożone od 25.6.2018 r. Ponadto w informacjach przekazanych KAS powinni oni podać dane podatnika, dla którego taki schemat był przygotowany. Podatnik może nie wyrazić zgody na przekazanie jego danych, wówczas w takiej informacji dane podatnika będą pominięte. Nie zmienia to jednak faktu, że schematy podatkowe będą pod obserwacją fiskusa, warto więc starannie dokumentować operacje gospodarcze biorące

udział w takich schematach przez umiejętne i czytelne przygotowanie planu kont, aby można było łatwo prześledzić wszystkie zaangażowane procesy.

Inną zmianą, jaka została wprowadzona po 2016 r., jest obowiązek przekazywania sprawozdań finansowych w formie elektronicznej, w postaci ustrukturyzowanych plików XML. To zagadnienie zostało dokładnie opisane w rozdziale V „e-Sprawozdania – przygotowanie i weryfikacja”, ale tutaj, przy okazji omawiania planu kont, warto wspomnieć o jeszcze jednej istotnej sprawie. Chodzi o powiązanie planu kont z typem sprawozdań finansowych obowiązujących danego podatnika. Ustawa o rachunkowości różnicuje wymogi wobec sprawozdań finansowych pod kątem wielkości działalności prowadzonej przez podatnika (np. załączniki Nr 1, 4, 5, 6 do RachunkU). Wobec tego należałoby przystosować tak plan kont, aby odpowiadał układowi sprawozdania, jakie dana jednostka powinna przygotowywać. Takie postępowanie nie jest obowiązkowe, ale będzie miało z pewnością wpływ na transparentność sprawozdawczości finansowej.

3. Raporty w Excelu liczące zaliczki podatku dochodowego

3.1. Informacje ogólne

Fakt, że pliki XML da się stosunkowo łatwo otwierać w arkuszach Excela, może być wykorzystany do zasilania raportów projektowanych w arkuszu kalkulacyjnym. Jak wskazano wcześniej, struktury JPK to są właśnie pliki XML, więc zasilanie raportów danymi ze struktur JPK jest dość proste. W tym rozdziale zostanie przedstawiony projekt raportu do ustalania zaliczki na podatek dochodowy na podstawie danych z pliku JPK_KR. Raport ten jest dostępny również na stronie www.raporty.beck.pl oraz na płycie CD. Warto na początku podkreślić, że zasilanie raportów (zwłaszcza tych, które służą rozliczeniom z urzędami) danymi ze struktur JPK ma wielką wartość. Zaletą zasilania raportów danymi z plików JPK jest to, że takie raporty pozwalają na systematyczny monitoring zawartości tych plików. Dla księgowego jest istotne, aby na bieżąco mógł kontrolować dane w plikach JPK, ich spójność i zgodność z rozliczeniami z urzędami. Biorąc pod uwagę, że o pliki JPK na żądanie księgowy może być poproszony w każdym momencie, warto systematycznie weryfikować poprawność ich zawartości, a ponadto trzeba zawsze być pewnym, że rozliczenia, jakie były wysłane do organów skarbowych, są zgodne z zawartością plików JPK.

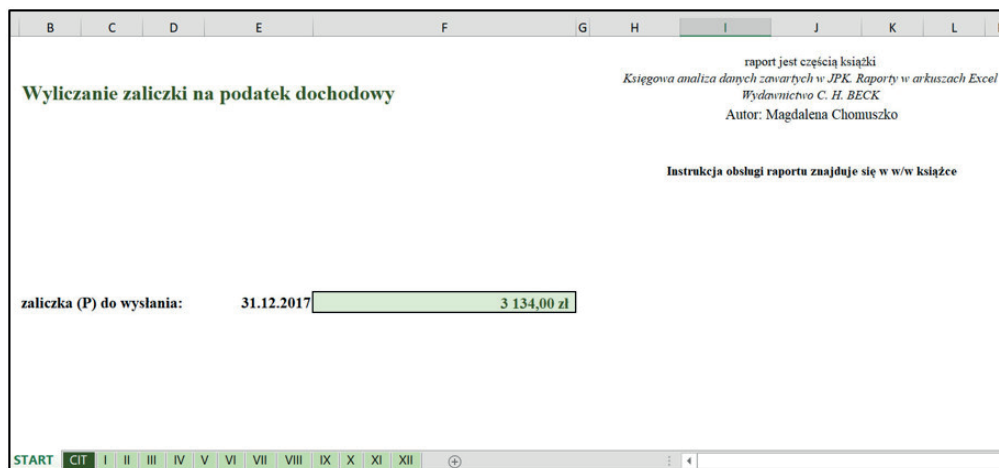
3.2. Podstawowy opis raportu

Przedstawiony w tym rozdziale raport zaprojektowany w skoroszybie MS Excel, na podstawie źródła danych z pliku JPK_KR, oblicza wysokość zaliczki na podatek dochodowy oraz podatek za dany rok. Poniżej przedstawiamy krótką charakterystykę raportu w formie metryki.

Tabela 2. Metryka raportu – wyliczenie zaliczki na podatek dochodowy

Nazwa	Wyliczenie zaliczki na podatek dochodowy
Źródło danych	JPK_KR(1) – zakresy miesięczne
Cel	Kwota zaliczki za dany okres, kwota podatku rocznego
Modyfikowanie	Dodawanie wierszy i przeciąganie formuł
Zastosowane formuły	JEŻELI, WYSZUKAJ.PIONOWO, JEŻELI.BŁĄD, SUMA.WARUNKÓW
Obszar	Rachunkowość finansowa, podatkowa
Uwagi	Raport nie uwzględnia obszarów zysków i kosztów kapitałowych

Przedstawiony w tym rozdziale raport składa się z 12 arkuszy, na których wczytywane są dane ze struktury JPK_KR za poszczególne miesiące. Te arkusze zostały nazwane I, II, III, IV... itd., gdzie I – styczeń, II – luty, III – marzec itd.

Rysunek 1. Skoroszyt w Excelu służący do wyliczenia zaliczki na podatek dochodowy

Ponadto dołączono arkusz liczący nazwany CIT oraz arkusz początkowy – START (zobacz rysunek 1).

Załączony raport jest praktycznie gotowy do użycia. Czytelnik pragnący z niego skorzystać powinien wykonać tylko trzy kroki:

- 1) wygenerować z programu księgowego plik JPK_KR;
- 2) załadować raport danymi z pliku JPK_KR;
- 3) w odpowiednie pola na arkuszu CIT, w kolumnie A, wprowadzić konta księgowe, na których księgowane są przychody i koszty.